

Олександр Олександрович БРИГІНЕЦЬ

д.ю.н., професор, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

ГЕНЕЗИС ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ ТА ЄС (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ)

У статті розкрито роль та проблематику генезису правового регулювання віртуальних активів в Україні та ЄС. Проведено порівняльно-правовий аналіз виникнення, розвитку та нормативно-правового регулювання віртуальних активів в Україні та інших розвинених державах Європи. Доведено, що Україна намагається наслідувати передовий досвід європейських держав у нормативно-правовому регулюванні обігу віртуальних активів, тобто орієнтуватися на позицію окремих держав-членів ЄС. ЄС зосереджує свою увагу на виробленні загальнодержавного консенсусу для якісного регулювання обігу віртуальних активів.

Ключові слова: віртуальний актив, інформація, нагляд, державний контроль, цифровізація, державне регулювання, цивільне право, правовий режим віртуальних активів, інформаційне право, криптовалюти, державне управління, діджиталізація, безпека

ВСТУП

Відродження економіки України у повоєнний період може бути проведено швидко та ефективно лише за рахунок розумного управління державними фінансами, яке просто не може відбуватися без застосування новітніх прогресивних технологій. Однією з перспективних технологій XXI ст. є застосування віртуальних активів. Сприяючи цьому буде доступ до досить швидкого і дешевого Інтернету на території України порівняно з багатьма державами-членами ЄС. Не останню роль у таких процесах буде грати фактор фізичної близькості до європейського простору віртуальних активів. Водночас фактор застосування віртуальних активів для покращення економічних процесів досить часто обходиться увагою нашим державним апаратом. Яскравим прикладом є той факт, що базовий у даній сфері Закон України «Про віртуальні активи», прийнятий ще у 2022 р. [1], дотепер ще не набрав чинності, і, незважаючи на таку обставину, вже має низку змін та доповнень.

МЕТА статті – визначення особливостей вирішення проблем генезису правового регулювання віртуальних активів в Україні та світі як однієї з умов розбудови правового суспільства у XXI ст.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ця робота базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У дослідженні застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, а також низку інших методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Початок XXI ст. ознаменувався розквітом нових комп'ютерних технологій. Одна з них – виникнення віртуальних активів у 2009 р., що вважається роком появи Біткоїну. Відтоді світове співтовариство намагається якось врегулювати відносини, пов'язані з віртуальними активами. Тобто склалася класична для цивільного права ситуація, коли вже виникли та функціонують правовідносини, та їх необхідно впорядкувати, звести до спільного знаменника з боку держави, держав чи всього світового співтовариства [2]. Саме тому Групою розроблення фінансових заходів з боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ)

прийнято 2 документи, що стали своєрідним «вектором розвитку» для держав у майбутньому за імплементації цих текстів у власне законодавство для підвищення ефективності протидії відмиванню грошей, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Мова йде про такі документи: Керівництво з ризикорієнтованого підходу до віртуальних валют та Методологію оцінювання дотримання рекомендацій ФАТФ і ефективності протидії відмиванню грошей, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення [3]. Але ситуація у сфері віртуальних активів змінюється досить швидко, і держави постають майже завжди у ролі «доганяючого». Є також й дисбаланс у врегулюванні обігу віртуальних активів на рівні законодавства ЄС та у державах, що в нього входять.

У 2019 р. опубліковано Рекомендації з віртуальних активів та первинного розміщення монет, розроблені Європейським управлінням з цінних паперів та ринків. У цьому документі роз'яснено, які положення чинного законодавства ЄС можна застосовувати до ринку віртуальних активів, і запропоновано класифікацію віртуальних активів, що складається з трьох видів: платіжні, інвестиційні та службові активи. [4]. У 2020 р. Європейською Комісією прийнято Пакет цифрових фінансів, що охоплює нову Стратегію цифрових фінансів у поєднанні з оновленою Стратегією роздрібних платежів, що направлено на підвищення конкурентоспроможності та інноваційності ЄС у фінансовій сфері. У вищезгаданих Стратегіях чітко прослідковується намір ефективно заповнити прогалини у наявному правовому регулюванні обігу віртуальних активів та забезпечити узгоджений підхід до його регулювання на рівні всього ЄС [5].

Станом на сьогодні, на рівні ЄС немає єдиного підходу до регулювання ринку віртуальних активів та їхнього обігу, що не відповідає основним принципам функціонування внутрішнього ринку ЄС, особливо у частині вільного пересування товарів і послуг. Але ж створення внутрішнього ринку було головною економічною метою утворення ЄС. Ця правова прогалина неодноразово вирішувалася за рахунок видання окремих рекомендацій та керівництв. Зокрема, прийнято низку директив та Рекомендації з віртуальних активів та пер-

винного розміщення монет [6], на основі яких впорядковано питання обігу складних віртуальних активів. Тобто правове підґрунтя впливу ЄС на обіг віртуальних активів перебуває на етапі свого становлення, а чинне законодавство ЄС у цій сфері досі характеризується неузгодженістю, суперечностями, потребує усунення прогалин і не забезпечує належного регулювання ринку віртуальних активів.

В Україні намагання законодавчо врегулювати питання обігу віртуальних активів здійснювались постійно за допомогою розроблення і внесення до Верховної Ради України на розгляд відповідних законопроектів. Перші такі законопроекти почали виноситися на розгляд з 2017 р. Поняття «віртуальний актив» у вітчизняному законодавстві спробували запровадити у 2018 р., коли Кабінет Міністрів України розробив та оприлюднив проект розпорядження «Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів». В цьому документі віртуальний актив визначався як будь-які записи в рамках розподіленого реєстру записів у формі даних, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [7]. У вже діючому Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» віртуальний актив розглядається як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може застосовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [8]. Лише набагато пізніше, а саме у 2022 р., прийнято Закон України «Про віртуальні активи», на який покладалися значні сподівання суспільства. Але цей Закон, який ще не вступив в дію, заповнюючи частину законодавчих прогалин, натомість породжує нові, що також не додають оптимізму. Частково і через такі обставини він дотепер ще не набрав чинності, але продовжує отримувати низку змін та доповнень [9].

Останнім часом Україна намагається наслідувати передовий досвід європейських держав у процесах нормативно-правового регулювання обігу віртуальних ак-

тивів, тобто орієнтуватися на позицію окремих держав-членів ЄС. Водночас ЄС зосереджує свою увагу на виробленні загальнодержавного консенсусу для якісного регулювання обігу віртуальних активів. Але, як показано вище, до досягнення такого консенсусу ще дуже далеко.

ВИСНОВКИ

Законодавство будь-якої держави, яка врегулює обіг віртуальних активів, має свої особливості, і не слід запозичувати їх в повному обсязі під час формування національного законодавства. У формуванні національного законодавства необхідно брати до уваги особливості вітчизняного геополітичного становища, ситуацію на полі бою, сильні та слабкі сторони вітчизняної економіки та швидко реагувати на такі зміни. Зокрема, всі ми бачили як змінюються світові процеси після виборів у США 2024 р. Для України минулі найтяжчі в її історії роки показали, що є необхідність посилення правового регулювання обігу віртуальних активів в Україні з урахуванням передового зарубіжного досвіду. Адже значна частина розвинених держав Європи вже досить довгий час застосовує такі технології XXI ст. для власного збагачення. Загальновідомо, що впорядкування та розумна організація власного банківського капіталу у XX ст. стала фундаментом для фінансового розквіту Швейцарії. Банківські ресурси, використовуючись у якості позичкового капіталу, надавали можливості залучати величезні кошти для розвитку ключових сфер економіки. Відмітимо, що не тільки у Швейцарії, та не тільки у XX ст. впорядкування та організація банківського капіталу надала можливості для пришвидшеного розвитку важливих для тієї чи іншої держави галузей народного господарства. У XXI ст. складається ситуація, коли величезну кількість фінансових ресурсів можна залучати в економіку держави для пришвидшення її економічного розвитку. Як би сказали на заході, розумне застосування віртуальних активів може стати «ною нафтою», особливо для держави, що знаходиться на перетині економічних шляхів.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX (не набрав чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Публікації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). URL: <https://fii.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/mizhnarodni-doslidzhennja/publikacziji-mizhnarodnoji-grupi-z-protidiji-vidmivannyu-brudnix-groshej-FATF-new/5497-publikacziji-grupi-z-rozrobki-finansovix-zaxodiv-borotbi-z-vidmivannyam-groshej-FATF.html>
4. Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets. European Securities and Markets Authority. URL: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf
5. Digital Finance Package. European Commission. 24 September 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en
6. Огляд законодавства щодо регулювання віртуальних активів у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансування тероризму. Київ, 2022. 587 с. URL: <https://fii.gov.ua/assets/userfiles/310/Pizne/VirtualAssets.pdf>
7. Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів: проект розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.10.2018. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=dbfc2a7e-47f9-4fce-9110-66ed61c0ae17>
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
9. Бригінець О.О. Правове забезпечення обігу віртуальних активів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 5. С. 22-24.

References

1. On virtual assets: Law of Ukraine dated 17.02.2022 No. 2074-IX (not yet in force). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> [in Ukrainian].

2. Civil Code of Ukraine: Code of Ukraine; Law, Code dated 16.01.2003 No. 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
3. Publications of the Financial Action Task Force (FATF). URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/mizhnarodni-doslidzhennja/publikacziji-mizhnarodni-grupi-z-protidiji-vidmivannyu-brudnix-groshej-FATF-new/5497-publikacziji-grupi-z-rozrobki-finansovix-zaxodiv-borotbi-z-vidmivannyam-groshej-FATF.html> [in Ukrainian].
4. Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets. European Securities and Markets Authority. URL: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf
5. Digital Finance Package. European Commission. 24 September 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en.
6. Review of legislation on the regulation of virtual assets in the field of combating money laundering and terrorist financing. Kyiv, 2022. 587 p. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/Pizne/VirtualAssets.pdf> [in Ukrainian].
7. On approval of the Concept of State Policy in the Field of Virtual Assets: draft resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 25.10.2018. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=dbfc2a7e-47f9-4fce-9110-66ed61c0ae17> [in Ukrainian].
8. On prevention and counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction: Law of Ukraine dated 06.12.2019 No. 361-IX / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].
9. Bryhinets O.O. Legal support for the circulation of virtual assets in Ukraine. *Economics. Finances. Law.* 2025. No. 5. pp. 22-24. [in Ukrainian].

Oleksandr BRYHINETS

Doctor of Legal Sciences, Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

**GENESIS OF LEGAL REGULATION OF VIRTUAL ASSETS IN UKRAINE AND THE EU
(COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS)**

The paper reveals the role and issues of the genesis of the legal regulation of virtual assets in Ukraine and EU. A comparative legal analysis of the emergence, development and regulatory and legal regulation of virtual assets in Ukraine and other developed European countries has been conducted. The revival of the economy of our state in the post-war period can be carried out quickly and effectively only through effective management of public finances, which simply cannot happen without the use of the latest progressive technologies. One of the promising technologies of the 21st century is the use of virtual assets. At the level of the European Union, there is no unified approach to regulating the market of virtual assets and their circulation, which does not correspond to the basic principles of the functioning of the internal market of the European Union, especially in terms of the free movement of goods and services. But the creation of an internal market was the main economic goal of the formation of the European Union. This legal gap has been repeatedly resolved by issuing separate recommendations and guidelines. The legal basis for the influence of the European Union on the circulation of virtual assets is still in its formation, and the current EU legislation in this area is still characterized by inconsistency, contradictions, requires the elimination of gaps and does not provide proper regulation of the virtual assets market. Our state is trying to follow the best practices of European states in the processes of regulatory and legal regulation of the circulation of virtual assets, that is, to focus on the position of individual member states of the European Union. At the same time, the European Union focuses its attention on developing a nationwide consensus for the high-quality regulation of the circulation of virtual assets, but such a consensus is still very far away. In the process of forming national legislation, it is necessary to take into account the peculiarities of the domestic geopolitical situation, the situation on the battlefield, the strengths and weaknesses of the domestic economy and quickly respond to changes in social relations and geopolitical changes in the world.

Keywords: *virtual asset, information, supervision, state control, digitalization, state regulation, civil law, legal regime of virtual assets, information law, cryptocurrencies, public administration, digitalization, security*